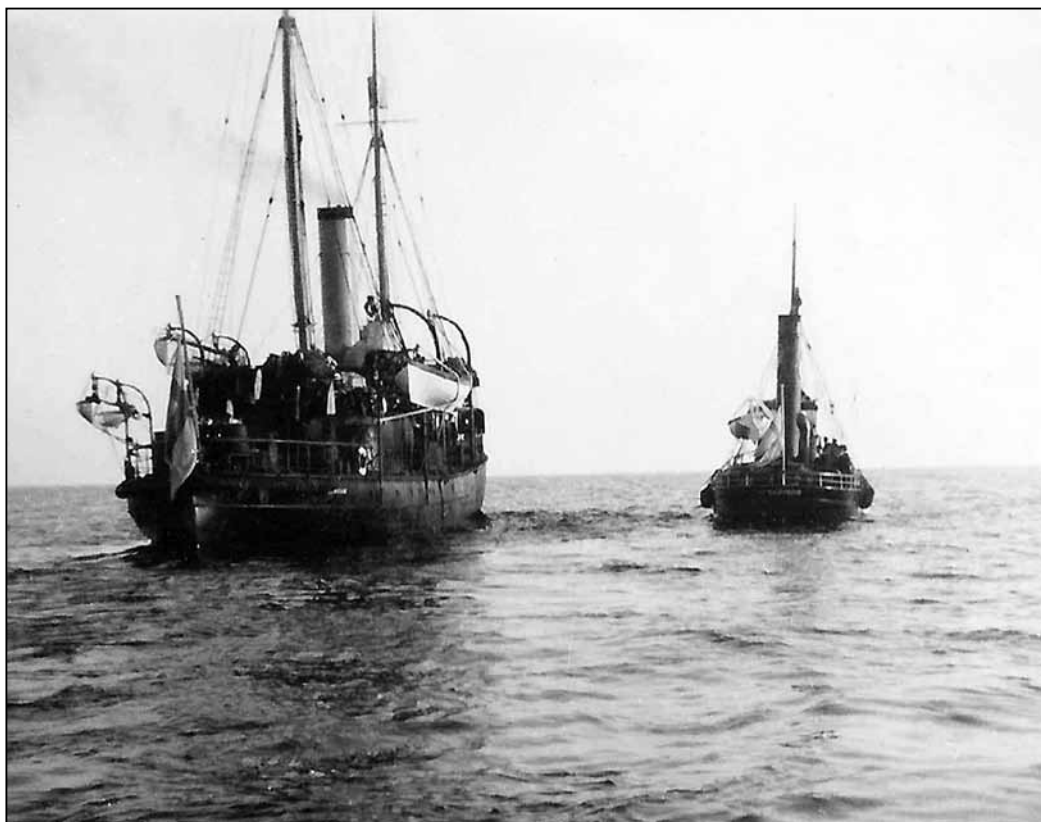

50 dec. 2012

på Ljungen

Pris 30 kr

Andréemännens likfärd 1930

Den 29 september 1930 var en typisk höstdag i Skanör; klar och kylig och med drivande moln mellan himmel och hav. Det hade varit kallt på morgonen men blivit varmare fram på dagen, som ett minne av sommaren. Nils Melin, hans hustru Svea och deras dotter Ulla, som var elva år den gången, är på väg mot Skanörs hamn för att hedra Andréemännen och deras försök för över trettio år sedan att flyga till Nordpolen i en ballong. Nog för att Nils hade berättat för sin hustru, att folkskolebarnen skulle få lov denna måndag och menat, att många skanörare nog skulle söka sig ut i Sundet, men att uppslutningen skulle bli så stor hade han inte kunnat föreställa sig. Flera av Nässets fiskebåtar, några privata motorjakter och segelbåtar, tullkryssaren och lotsångaren var redo gå ut. Det låg ett dis av förbränd råolja över hamnen. Måsarna skrek i falsett mot båtmotorernas dova dunkande.

På kajen och ombord var det fullt av människor i mörka kläder. På lotsångaren Skanör stod flera av Nässets kommunala profiler, med borgmästare Torslow i spetsen, i svarta kostymer tillsammans med sina familjer. Rådman Fritz Tegnér vinkade till Nils och ropade dämpat, att han skulle skynda ombord med de sina. Det var hög tid för avgång. När familjen Melin gått ombord drogs landgången in och medan de gick runt och hälsade kastade lotsbåten loss, visslade för back och la ut. Den svenska flaggan blåste lojt ut när båten passerade fyren i hamninloppet. I en oordnad kolonn satte båtarna kurs västerut mot farleden ute i Sundet. Främst ångade lotsbåten. Ångaren Skanör hade byggts redan i mitten av 1880-talet. Den var dryga 20 meter från den raka fören till den runda aktern. Och fartygets linjer skvallrade om dess ålder. Däckshuset stod mitt på däck med den öppna komman-

KULTURFÖRENINGEN
Calluna
DA OCH NU PÅ LJUNGEN

Hänt sedan sist

När Du nu läser nr 50 av *På Ljungen* har mycket hänt i kulturföreningen Calluna sedan första numret kom ut i maj 1998. Föreningen startade i september 1995 med mottot »att stödja och uppmuntra dem som ideellt arbeta för att sprida kunskap om Ljungen«.

Föreningen har haft en utveckling som vi inte kunde drömma om och vi är nu 670 medlemmar och har gett ut 16 olika böcker och småskrifter vilka har sålts i närmare 11 000 exemplar. Vår första *Kulturpenning* delade vi ut 1995 till Stora Hammars Mölleförening och sedan dess till ytterligare 16 olika mottagare. Vårt *Kulturstipendium* delades ut första gången 2004 till Sebastian Gustafsson och Sebastian Victor, de fick dela på 15 000 kronor och därefter har ytterligare fem mottagare fått stipendiet.

I gåvor och uppmuntran till bibliotek, skolor, ungdomar och till olika arrangemang i kommunen har vi delat ut 88 500 kr, alltså totalt 248 500 i gåvor, stipendier och kulturpenningar. När man gör en sammanställning blir man förvånad och överraskad över summan.

Utställningar

Under åren har vi haft flera utställningar med olika tema, bland de största och mest besökta utställningarna kan nämnas Tåget har gått en exposé över järnvägslinjen Malmö-Södervärn-Skanör och Falsterbo, vi hade under sju dagar över 1000 besökare. En utställning kring Falsterbohus och dess hundraårsjubileum hade också mycket besökare, invigningsdagen kom besökare i tidstypiska kläder. Utställningen om fotografen Matilda Månsson var också välbesökt, en utställning som gick tillbaka i tiden tidsmässigt från se-

dobryggan överst. Föröver stod masten med en lång vinschbom. Och akterom däckhuset reste sig lotsbåtens skorsten, rak och hög. Den var svartmålad och lutade svagt akterut. Skorstenen hade gett lotsbåten ett öknamn. I folkmun kallades den alltid »Snopp«.

Nils knäppte sin rock upp i halsen men inte högre än att hans vita skjorta och svarta slips syntes. Han la först nu märke till den stora krans av murgröna med vita liljor som låg på backen. Den var från staden Skanör med Falsterbo. Och på kransens blågula band läste han i guldkrift: »Med vördnad inför Era stordåd och öden.« Ulla ville vara hos en skolkamrat men Svea vågade inte släppa hennes hand. Själv tyckte hon redan att det gungade obehagligt och fäste blicken mot den danska kusten som skymtade otydligt vid horisonten. Alla ombord på Skanör var samtidigt lite nyfikna och dämpat högtidliga, det var något märkvärdigt, historiskt, som man både skulle bevittna och vara en del av. Ingenjör Andréés och hans kamraters Strindbergs och Fraenkels likfärd. De fallna hjältarnas hemkomst.

Försvunna

Under tiden i Stockholm hade Svea och Nils ibland, som många andra, undrat vad det blivit av Andréemännen sedan de till slut lyft med sin polarballong från Spetsbergen sommaren 1897 och med möda seglat nordväst ut i lufthavet. Expeditionen hade efter kung Oscar II stöd blivit en nationell nödvändighet och starten från Danskön kulmen på en patriotiskt yra i tidens anda: Låt vara att stormakterna spred europeisk ordning och kultur i de färgades länder men i de vita och kalla polarkrakterna där regerade nordborna. Visserligen hade kanske norrmännen haft de största framgångarna, men en så djärv, modern och teknisk idé som att bekvämt segla till Nordpolen i en vätgasballong som hette Örnen, den var svensk. Och fullständigt stollig, ett medvetet utvidgat självmord, viskade de som sällan fick komma till tals och som ingen

egentligen ville höra på.

Efter starten hade Örnen och dess passagerare bara försvunnit över Arktis. Några få livstecken i flytbojar och med brevduva hade visserligen småningom dykt upp och för dagen gjort sensation men meddelandena hade varit lakoniska och daterade kort efter ballongens start. Så hade en isvit tystnad inträtt och åren gått. Som fästfolk hade Svea och Nils delat de flestas uppfattning: Andréé, Strindberg och Fraenkel var döda och deras kroppar, eller ens några lämningar efter expeditionen, skulle aldrig återfinnas i ismassorna. Och än mindre skulle man någonsin få veta männens öde. Kanske hade de nått Nordpolen och frusit ihjäl som hjältar. Kanske hade de ömkligt krossats mot isen i en ballongkrasch. Kanske hade de helt simpelt svultit ihjäl. Sak samma: de hade varit svenska föregångsmän, hjältar om än slagna, döda men för alltid levande.

Under världsofredens år hade människorna fått annat att tänka på än övermodiga ballongprojekt. Och under det knappa tjugotalet föll Andréé och hans följeslagares öden i glömska. Därför blev sensationen mycket stor när världen i slutet av augusti 1930 fick veta, att Andréé-expeditionens dödsläger återfunnits på Vitön öster Spetsbergen. Först hade de isbjörns-gnagda lämningarna efter Andréé och Strindberg upptäckts och senare även de få resterna efter Fraenkels kropp. I lägret hade också mycken utrustning återfunnits och många dokument, främst kanske Andréés dagböcker. Man hade inte bara funnit Andréémännens kvarlevor, man skulle kanske också med hjälp av de funna handlingarna kunna reda ut deras öden. Den svenska regeringen tillsatte en vetenskaplig kommission i det syftet. Tidningarna fylldes av artiklar om fynden på Vitön, om expeditionen till Spetsbergen och Örnens avfärd 1897 mot Nordpolen och om Andréés och hans kamraters ensliga död. Polarexpeditionen hade varit ett tekniskt misslyckande och en mänsklig tragedi men Andréés, Strindbergs

»Den lilla lotsångaren Snopp«

och Fraenkels uppoffringar hade varit heroiska, deras kvarlevor måste hedras och deras minne bevaras, det var den allmänna meningen.

Svensksund

År 1897 hade kanonbåten Svensksund haft uppdraget att frakta Andrée-expeditionen till Spetsbergen. Nu, trettio tre år senare, fick fartyget hedersuppdraget att föra Andrées, Strindbergs och Fraenkels kvarlevor åter till Sverige. Färden blev en triumffärd i moll. Längs Västkusten gick båtar ut för att hedra de döda. Måndagen den 29 september 1930 passerades Öresund. Hyllningarna blev omfattande. Fartyg från Helsingborg och örlogsmän från Helsingör mötte. Från Kronborgs slott gavs salut medan Dannebrogen halades ner till halv stång och alla stadens kyrkklockor klämtade. Utanför Landskrona blev det nya hyllningar. Och norr om Taarbaek mötte sex danska jagare och tolv danska flygplan som flög i formation över Svensksund och kastade ner blommor och kransar. En på däck till den danska örlogsmannen Hvidebjörn uppställd marinorkester spelade »Vår Gud är oss en väldig borg« och fartyget sköt salut till avsked. Utanför Malmö blev det nya hyllningar med konvojfartyg, kransar och studentsång. En flygma-

skin från Deutsche Lufthansa gjorde överflygning och kastade ner en krans. Utanför Limhamn mötte en flotta av femtio fiskefartyg, alla med flaggan på halv stång. De formerade sig på båda sidor av Svensksund och på kolonnernas tätfartyg förde limhamnsfiskarna med svart flor prydda fanor, såsom de brukar hedra egna omkomna kamrater. Från en bogserbåt gick några limhamnsfiskare ombord på Svensksund och överlämnade kransar från Limhamn och fiskelägets befolkning.

Båtarna från Skanörs hamn ligger i stilla sjöhävning och väntar på kanonbåten med Andrées och hans kamraters kistor. Vädret är kallt och en molnbank tornar blågrå och svart upp i söder men sikten är klar och Ulla kan tidigt se Svensksund komma ångande norrifrån. Fartyget, som egentligen bara till namnet är en örlogsmän, är inte särskilt stort men hennes linjer, masternas och skorstenens käcka lutning akterut och den raka kursen ger intryck av kraft och fart. På fartygets båda sidor gungar stora grupper av vita fiskebåtar. Ulla tycker, att de liknar ankflockar. Så faller fiskebåtarna tillbaka mot Limhamn och under en knapp sjömil glider Svensksund i måttlig fart ensam ner mot Näset. När Svensk-

kelskiftet fram till 1940. Vår senaste utställning kallade vi *Näset en bildkavalkad personer och händelser 1950-1980*. Den bestod av bilder från Sydsvenskans arkiv och blev mycket uppskattad.

Hemsida och föredrag

Vi har även en hemsida www.calluna.nu som sedan starten haft 32 000 besökare vilket vi tycker är bra och intresset för att vi skall aktualisera sidan är stort.

Vi har också försökt att ha intressanta föredrag och bildvisningar och eftersom deltagarantalet är stort på de flesta föredragen tror vi att vi kommit rätt i detta. Vid vårt senaste föredrag om Per Albin-linjen hade samlats närmare 90 personer.

Projekt

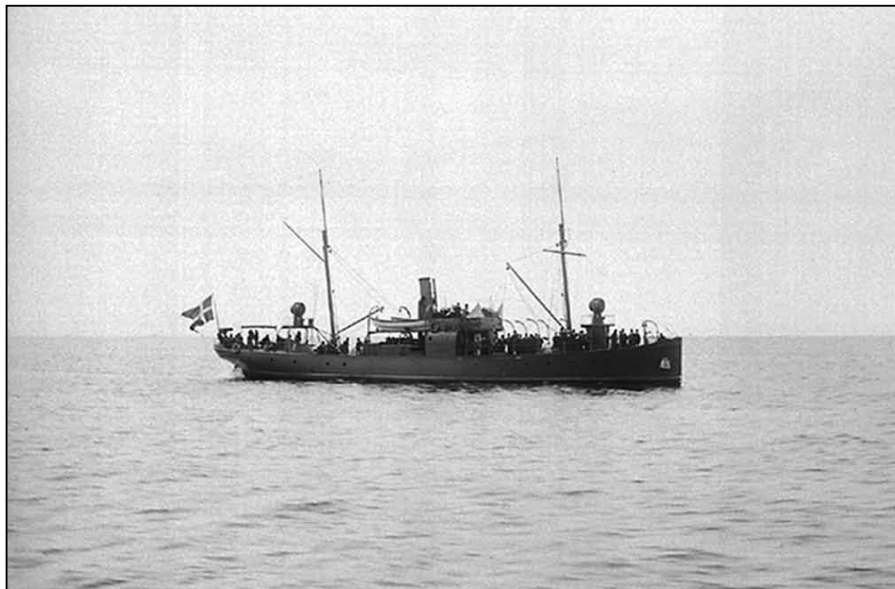
Vårt senaste projekt är som Du kanske sett i olika sammanhang, att få möjlighet att visa den s.k. Per Albin-linjen utmed Falsterbokanalens, ett landskap med sina värn, skyddsrum och tankhinder (s.k. haj- eller draktänder) ter sig skrämmande när man tänker tillbaka på vad avsikten med linjen var – att skydda Skåne och Sverige om kriget kom. Vi samarbetar med Fortifikationsförvaltningen och kommunen för att få möjlighet att visa två värn och ett skyddsrum inifrån. Mycket återstår innan planerna kan förverkligas men vi är ganska hoppfulla. Vi har redan haft vandringar utmed linjen och deltagarna verkar nöjda.

Grunden för vår verksamhet består ju till stor del i att ni, våra medlemmar, skickar oss bilder, berättelser, tipsar om intressanta ting som vi kan undersöka och utveckla närmare. Vi hoppas på så sätt kunna fortsätta verksamheten länge än.

Välkommen till Ett Gott Nytt År med Kulturföreningen Calluna

ihj

Andréemännen, forts.

sund passerat båtarna från Skanör och Falsterbo faller styr dessa in bakom fartyget som hederseskort. Alla på lotsbåtens däck stirrar på de tre kistorna som är surrade akterut och täckta av blågula fanor. Kanonbåtens livbåtar är fyllda och däckets nästan täckt av praktfulla kransar och blomsteruppsättningar som överlämnats under färden längs Västkusten.

Skanör hyllar

Utanför Skanör bordas Svensksund av lotsångaren som nu har halat sin flagga på halv stång. På örlogsmannens brygga står officerarna i givakt. Borgmästare Torslow och hans delegation går ombord på Svensksund. Mästerlotsen Bergqvist och ett av hans lotsbiträden bär Syskonsstädernas krans. Borgmästaren lägger ner kransen vid Andréemännens kistor med några ord. Torslow säger till sist att han »... inför de bortgångnas djärva dåd är stolt att få vara svensk.«¹

På Skanörs däck står kvinnorna och barnen kvar och bevittnar ceremonin men de kan bara otydligt genom havets ljud höra vad som sägs

vid kransnedläggningen. Svea mår inte riktigt bra och tänker mera på att inte bli sjösjuk än på kvarlevorna av de tre männen i kistorna. Men Ulla riktigt grips av den allvarliga och högtidliga stunden och kommer aldrig att glömma den. Efter en stund är borgmästaren och de kommunala myndigheternas representanter tillbaka på lotsångaren. Skanör kastar loss från Svensksund och återupptar sin kurs akter om örlogsmannen. Tvärs Falsterbo fyr vänder lotsångaren och den övriga eskorten från Näset tillbaka mot Skanörs hamn. Svea är rätt tacksam för det. Fartygen blåser i sina sirener och låter flaggorna löpa till topps. Från alla båtar kastas buketter av blommor i havet som en sista hyllning till de döda hjältarna. Nils talar lågmält under återfärden med borgmästaren och Tegnér om besöket ombord på Svensksund. De är alla gripna av känslor de inte riktigt vill visa; sorg, stolthet, vemod, allvar. För i stundens allvar frågar de sig inte om ballongfärden var dumdristig eller under alla omständigheter ett misslyckande.

Mot Trelleborg

Efter ytterligare en knapp sjömil färd möter Svensksund färjan Konung Gustaf V som chartrats för att med tolvhundra passagerare

ombord möta Svensksund utanför Falsterbo rev och som främsta fartyg ingå i den vidare honnörskorten mot Trelleborgs redd. Det stora fartyget faller in akter om Svensksund efter en vid lov halva kompassen runt. Konung Gustaf V flaggar på halv stång under alla toppar. Färjans kapten och hans befäl står i enskild ställning för om bryggan. Fartygets däck är till trängsel fyllda av passagerare som samtidigt blottar sina huvuden. På Svensksund står örlogsmannens officerare i stram givakt på brygga och däck medan matroserna mannar reling. Den just nedgående solens sista strålar lyser vemodigt över de tre Andréemännens kistor.²

När Svensksund och Konung Gustaf V rundat Näset sätter örlogsmannen en kustnära kurs mot Trelleborgs redd. Mörkret har fallit när man väl kommer fram men den ordinarie tåg färjan och en tysk färja är upplysta med ljusramper när de möter Svensksund och honoräreskorten.

Sent på eftermiddagen sedan de hade kommit i hamn och hem till Klockaregården hade familjen Melin druckit kaffe i vardagsrummet med dagens märkliga båtfärd som enda samtalsämne. Nils hade sagt, att det nog skulle vara både fotografier och artiklar om Svensksunds färd i morgondagens tidningar. Svea hade då kommit att tänka på kristallmottagaren som mor Betty fått på sin sjuttioårsdag och som hon lämnat kvar då hon flyttade tillbaka till Stockholm. Och man enades om att försöka få in kvällens nyhetssändning från Radiotjänst på den lilla mottagaren.

Lars Melin

¹) Citatet ur en artikel i Trelleborgs-Posten den 30 september 1930: Skanör och Falsterbo bringa nordpolsfarna sin hyllning.

²) Sakuppgifterna i detta stycke kommer från en artikel i Trelleborgs-Posten den 30 september 1930: När Trelleborg och Söderslätt mötte Andréemännen. Styckets sista mening är ett citat men här återgivet i annan tempus.

Barndomens somrar i Ljunghusen

Storstugan 1909.

Som barn bodde vi på somrarna i Ljunghusen

Då jag själv är född 1933, antar jag att våra föräldrar köpte sommarvillan kring 1935/1936. Vi bodde där fram till hösten 1942, vid det tillfället sålde många sommarvillorna i panik, eftersom läget var kritiskt, när hela Europa låg i krig, och vi hade verkligheten in på knutarna.

Vi var fyra barn i familjen – tre äldre systrar och så lillpågen sist i barnaskaran. Villan var byggd 1909 och då fungerade den som sommarbostad. Mina föräldrar köpte villan av N Winkler som var chef för Sonesson i Malmö. Villan övertogs av Nils Heime som innehade den fram till 1988 då den såldes vidare. Huset finns fortfarande kvar som åretruntbostad. Exteriört sett är den ej förändrad. I dag har alla vägar inom området fått namn, i detta fall Wolkes väg.

Villan är i två plan och har en total yta på 320 kvm. År 1938 fick

vi installerat el, och det var ett stort ögonblick, eftersom det inte var vanligt på den tiden. Tomten var en naturtomt på 2500 kvm, huset var »klätt« med vildvin. På kortsidan mot vägen hade vi blomsterlådor med krasse. Vid vägen var sju buskar, vilket vi ungar skulle hålla rent från ogräs. Varför det inte var åtta buskar förstår jag inte, eftersom det alltid var bråk om vem som skulle komma undan med en buske.

Hela asken?

Jag har födelsedag strax efter midsommar då blev det barnkalas. Kan mycket väl komma ihåg året 1937, mitt första kalas. Då kom flickan Lamm tillsammans med en barnsköterska in på tomten. Flickan hade med sig en plåtask med katt huvud och grön rosett på locket. Hon lyfte av locket och sa, varsågod ta en chokladbit. Flickan blev tillrättavisad av barnsköterskan som sade, du skall lämna hela asken, du är ju bjuden på hans kalas. Hon

blev så snopen av tillrättavisningen så hon sa spontant:

– Skall han hela asken?

Som barn upplevde man sommarens solig och varm och det var bad och lek som gällde.

På andra sidan vägen hade vi ungar en tomt, där det fanns en lekstuga på ca 20 kvm med en veranda. Möblerna var från mammas barndomsår där hon bodde i Falsterbo om somrarna. Under några veckors tid låg Lv 4 förlagda nere i Ljunghusen, det måste ha varit 1942 och det var spännande att gå ner till stranden och få uppleva skjutövningarna. Det gick till på det viset, att det var ett mindre flygplan som hade en så kallad »korv« på släp, som man skulle sikta in sig på. Det fick däremot inte bli så att de sköt ner korven för det innebar att planet fick återvända till Bulltofta för att få en ny korv. Hela proceduren tog då ungefär en och en halv

Barndomens somrar, forts.

hembiträde och en kväll kom han bort till oss tillsammans med några kompisar, och en av dem hade dragspel med sig. Givetvis blev alla bjudna på kaffe mm. Det sjöngs och spelades i åtskilliga timmar.

När man kom in på Störvägen fanns det varje söndag en vakt som frågade vilken familj man tillhörde eller skulle besöka, i annat fall fick man inte lov att passera.

Mjölkiosken låg i trevägskrysset på Störvägen. Varje vardagsmorgon klockan halv åtta stod där en häst och vagn och några herrar som skulle ta tåget till stan. De åkte de två kilometer som det var ner till stationen. På kvällen däremot fick var och en ta sig hem till fots. Kiosken var välkänd då man varje söndagsmorgon kunde gå ner och hämta mjölken där, då hade Fredrik Nyström inte öppet i sin affär, som var belägen nere vid stationen.

En söndag förmiddag såg vi att det satt en man på andra sidan vägen – vår lekstugetomt, där vi bl.a. hade en trädgårdsgrupp, benämnd Eket, och hojtade:

– Kan man inte få något att äta?

Marianne, vår mellansyster, gick över vägen och förklarade att det inte var någon servering utan det var privat. Han frågade då:

Vår mor på väg till Eket på andra sidan vägen.

timma innan skjutövningen kunde fortsätta. Vår mamma som var spontan sade till övningsledaren:

– Får den som träffat korven extra permis för att han lyckades så bra, varpå han ilsket svarade:

– Nej! Han skall få straffkommendering!

En morgon gick vi ungar tillsammans med mamma bort till Fricks villa, vilken militären disponerade. Där stod en militär och lagade gröt och mamma sade det ser ju gott ut. Just då kom en medhjälpare till kocken och han kavlade upp skjortärmen och stack ner sin näve och visade prov på gröten. Han var asfaltkokare i det civila. Vi fick besked en dag att militären ville koppla in sig på vår telefon vilket innebar att vid dubbel ringning var det militärt samtal. Vi barn tyckte det hände

Från vänster på Margueritte, Marianne, Carl Axel och Madeleine.

mycket den tid de var förlagda i Ljunghusen. Det visade sig att en av militärerna hade sällskap med vårt

– Vad är din far nået?
 – Han är advokat.
 – Bra, det är precis en sån jag vill tala med.

Vår pappa kom och mannen presenterade sig som skrothandlare Trulsson från Fotevik. Det hela resulterade i att de skulle träffas i stan några dagar senare på advokatkontoret. De bägge fann varandra, och han frågade om pappa inte kunde följa med årsmötet nästa vecka. Vilket då frågade pappa. Jo skrothandlarna skall ha sitt årsmöte. Men ja kan ju inte gå dit, sa pappa.

– Det är inte nåed så markligt, ja sier som de e, vi är kollegor.

Vid ett senare tillfälle kontaktade pappa Truls som han kallades, vi skulle behöva hjälp med flyttningen in till stan i nästa månad. Ja de går bra ge mig en femma och två suppar. Dagen kom och Truls ställde upp med häst och vagn. Han lastade våra saker ända tills han såg en personvåg. Han stirrade på tingesten och sa:

– Nu tar inte Truls den tingesten förran ho säger vad det är en nåen klocka som går till 140.

Truls kom till stan och så var det tid att göra upp betalningen. Mamma förklarade att det inte gick att få fram brännvinet. Kan vi inte göra så att jag lämnar 5 kronor och pengar till två supar som han kan få borta vid restaurang Kvarnen på Östergatan.

– Nä min sann jag har tid och väntar till i får fram flaskan.

Det var ett axplock av vad man som liten grabb upplevde dessa somrar.

Carl-Axel Stevelius

Om åkare Trulsson kan man läsa mer om i Callunas bok *Från Sillabör till Snabbköp* som beskriver affärerna i Kämpinge, Ljunghusen och Höllviken. Där finns ett avsnitt om ambulerande försäljning där Truls finns med.

Överst till vänster: Pappa står utanför vår lekstuga. Året är 1937 och han är 36 år.

Överst till höger: Mormor, stående vid villans norra sida. Tänk vad kläderna var annorlunda. Mormor är här 69 år.

Nedan: Huset sett från baksidan 1941.

Klassresan

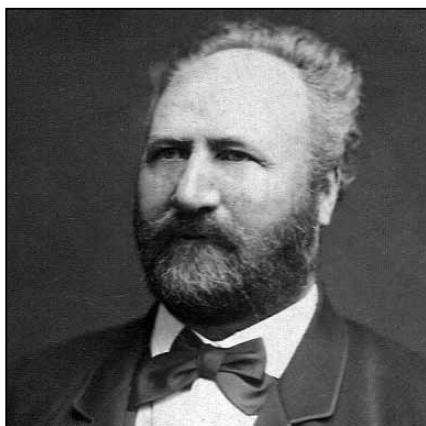
Från Vallpojke till Rådman

I Calluna nr 45 juni 2011 publicerades en artikel upptecknad 1942 av Inga Osterman-Tillström som på ett utomordentligt sätt beskriver de olika samhällsklasserna i slutet av 1800-talet. Av berättelsen framgår att man som regel umgicks och gifte sig med någon inom sin samhällsklass. Vidare omnämns min farmors far kapten Magnus Jeppsson vid två tillfällen vilket gjorde att jag måste berätta om hans klassresa i Skanör.

Hans far Jöns Jeppsson utflyttade 1823 från Räng till Skanör och gifte sig 1826 med Christina Kronow. De bodde på gård nr 7 på Knävångsgatan (ägonr 147 o 148). Jöns Jeppsson arbetade för att försörja familjen bl.a. på Sockerbruket i Malmö där han omkom i en olycka. I dödsboken står följande: »1833 januari den 3 afled giftodrängen Jöns Jeppsson, som tjente på Sockerbruket uti Malmö ganska hastigt och som förmenas av os och rök, han var 26 år gammal och lämnade hustru och 4 små barn uti största fattigdom. Det ringdes härstädes intet«. Om man vid denna tiden var fattig och inte kunde betala så ringdes det inte i kyrkklockorna.

Vallpojke

Ett av de fyra små barnen var Nils Magnus Jeppsson knappt fyra månader gammal. Han fick redan vid fem års ålder hjälpa till med familjens försörjning bl.a. som vallpojke ute i Skanörs vängar. När han blivit 14 år och konfirmerad kunde han som många andra Skanörs pojkar gå till sjöss. Efter mycket hårt jobb och slit för om masten tog han sin sjökaptensexamen vid 26 års ålder vilket var något sent troligen på grund av att han inte haft stora möjligheter att gå i skolan eftersom han måste arbeta för familjens brödföda. Han gifte sig 1861 med Christina Möller och de fick tillsammans sex barn – två söner och fyra

Nils Magnus Jeppsson.

döttrar. Skepparna i Skanör döpte ofta sina döttrar efter namn på fartyg de fört. Därav fick min farmor heta Tekla Armida.

Styrman

Av handlingar från bl.a. Sundsvalls Sjömanshus framgår att han 17 maj 1861 mönstrade på som styrman på briggen »Aegir« om 120 svåra läster (ca 294 ton). Styrman var han också på skonaren »Rapid« och briggen »Lina« vars befälhavare han blev 22 juni 1867. På den tiden var det ofta så att fartygen gick från Norrland med minskad besättning och när de kom till Falsterbo redd låg de stilla där några timmar och tog ombord resterande besättning ofta bestående av egna söner eller söner till släktingar. Ibland hann, om vädret tillät detta, även familjen komma ombord för en kortare visit.

Kapten och befälhavare

Via ett antal olika segelfartyg mönstrade han den 18 aug 1875 som kapten på ångaren »Karl Abraham Axell« med en lön på 50 kr per månad. Ångaren var byggd av ek och furu. Bryggan var öppen och någon styrhytt fanns icke. Inredning för såväl kapten, övriga befäl och besättning låg midskepps och förefaller inte ha inrymt allt för stora bekvämligheter. Ångaren gick troligen med last av trä ut och kol hem mellan svenska och engelska hamnar så länge det var öppet vatten och lades sedan upp i någon lämplig hamn för vin-

tern. 1885 hade firma A. Johnson & Co nått den omfattningen, att dess chef generalkonsul Axel Johnson, ansåg det vara lämpligt att anskaffa eget tonnage för att som det hette, transportera sina export- och importvaror på egna kölar och köpte då ångaren »Karl Abraham Axell« för 55 000 kr. Nils Magnus Jeppsson blev Johnson-koncernen förste kapten och fartyget bytte namn till »W T Marshall«. Han var även befälhavare på Johnson koncernens andra fartyg ångaren »Annie Therese« som han mönstrade på den 24 feb 1890 med destination Hull. Sommaren 1890 mönstrade han av för gått.

Tillbaka till Skanör

Han bosatte sig givetvis resten av livet i Skanör på Mellangatan i det huset som i slutet av 1900-talet innehöll butiken Dunungen.

Nils Magnus Jeppsson blev så småningom illiterat rådman i Skanör och verkade som sådan runt förra sekelskiftet. Han var då också Ordförande i Skanör och Falsterbos stads Sjökapstens Pensions-och Understödsförening, i dagligt tal kallad »Skepparlådan«.

Det berättas om honom att han var ganska sträng och när min farmor och hennes systrar ville ha nya klänningar fick de snällt knacka på hans dörr, niga och fråga. Då kunde det hända att han hyrde en charabang och for till Malmö. Där lät han en sömmerska sy klänningar i tyg som han enväldigt hade bestämt.

Av Inga Osterman-Tillströms berättelse framgår det att han som markvällar på gröningen framför sitt hus anordnade gemensam dans för alla samhällsklasser, vilket inte var på något sätt underligt för denne man som verkligen gjort klassresan.

Christer Knutsson
Skanör

Återseenden

Hönshuset på Puttebo

På vår tomt stod det länge en rödmålad skapelse med papptak. Ytan var som en Friggebod, men höjden var bara kring en och en halv meter. Man kunde därför inte stå rak därinne så skepelsen kunde aldrig användas som lekstuga av oss barn. Den såg ut som en jättestor upp och nedvänd trälåda. Tittade man närmare på den kunde man finna en dörr på ena sidan och en liten lucka nere i ena hörnet på den andra. Denna skapelse var et hönshus.

När detta hände skriver vi 1929 eller 1930. Vi talar alltså om pionjärtiden, den tid då sommarbebyggelsen tog fart i Ljunghusen och sommarvistelsen i de flesta fall varade från den 15 maj till den 15 september.

Tanken bakom hönshuset var god! Färska ägg till frukost och ägg till baket. Vi levde på kafferepens gyllene tid!

Redan före starten uppstod problem. Hönsen måste ju inhägnas så att dom inte gav sig iväg och la äggen hos grannarna. Åtgärd nummer ett var följaktligen anskaffandet av ett gediget staket. När detta var klart infann sig ett annat problem. Nu var det inte bara hönsen som var inestängda utan även Britt och jag – och Bertil, Stig och Sonia utestängda. Därför fick näsets berömda byggmästare bygga en gedigen träbro över staketet så att vi kusiner skulle kunna leka tillsammans.

När detta stod klart fick hönshuset sina inneånare, fyra hönor och en tupp. Och mor och Hildur, vår jungfru, gladdes. Men bara en mycket kort tid. Hönsen blev snabbt tama och när en höna kommit in i köket och schasades ut kom ena benet i kläm och bröts mitt av. Panik utbröt och när man till slut fick tag på en karl som kunde

avliva den stackars hönan var mor och Hildur så upprivna att den förståndige mannen övertalade damerna att det var lika bra att avsluta hönshistorien. Så besättningen slaktades. Det blev alltså dyra ägg om det över huvud taget blev några.

Ljunghusenborna fick uppleva ett kostbart experiment men jag tror inte att någon skrattade åt det. Hade det fallit väl ut hade det säkert fått efterföljare.

Karl-Gustav Hultstein

Vi har tidigare publicerat en längre berättelse om Puttebo i *På Ljungen* nr 9 som finns med i vår samlingsbok *På Ljungen 1998-2005*.

Av den stora Kockska villan vi berättade om i *På Ljungen* nr 32 finns det kvar ett lite minne på Västra Strandvägen Ljunghusen.

Det är denna enkla grind av naturgrenar som blev hemlös då

resterna av huset försvann. En verklig kontrast till det magnifika jugendhuset som brann ner en majdag 1938.

Per-Albinlinjen längs Falsterbokanalen

Falsterbokanalens militära kulturlandskap

Andra Världskrigets försvarslinje runt den Skånska kusten kallas allmänt för Per-Albinlinjen efter dåvarande statsministern Per-Albin Hansson. På en mycket kort sträcka finns här en komplett försvarslinje med kulsprutevärn, stridsvagnshinder i form av spärrlinjer och skyddsrum. Tydliga lämningar efter löpgravar och fältmässiga ställningar finns också överallt i området.

Falsterbokanalens östra sida ger en unik bild över ett militärt kulturlandskap. De talrika befästningsanläggningarna speglar på ett åskådligt sätt de tankar och inriktningar och den försvarsteknik som fanns vid tiden för andra världskrigets utbrott. Att vandra längs den väl befästa kanalskogen är en militärhistorisk upplevelse som saknar motstycke i Sverige. Även ute i Europa saknas jämförelse då mindre truppbefästningar ofta har fått »stryka på foten«, till förmån för de tyngre, mera spektakulära anläggningarna.

Under de sextio år som gått, sedan andra världskriget, har en del av de mindre försvarsåtgärderna försvunnit. Skyttevärn har

Ett av slussvärnen vid kanalkanten.

fyllts med sand. Ett antal värn har raserats. Stridsvagnshindren som skulle spärra vägar och infarter har i vissa fall tagits bort. Men fortfarande kan den militärhistoriskt intresserade vandra runt i detta »befästningsmuseum«. Närheten till strand och bad gör området lämpligt för en sommarutflykt. Bra förbindelser gör också området tillgängligt.

De flesta värnen vid Falsterbokanalen är kopior av ett tjeckiskt skyttevärn som byggdes vid gränsen

mot Tyskland under senare delen av 1930-talet. Femton av värnen var avsedda för två kulsprutor placerade sida vid sida. Två värn var avsedda för 37 mm pansarvärnskanoner. Utöver dessa byggdes också två observationsvärn samt ett torn för en luftvärnskanon.

Byggnadsarbetet längs kanalen pågick i huvudsak under hösten 1939. Under sommaren samma år hade man byggt fyra värn nere vid Skanör.

Just nu utreds de gamla försvarsanläggningarna längs Falsterbokanalen. Risken finns att stora delar försvinner.

Texten är ett redigerat utdrag ur boken »I Per-Albinlinjens fotspår – Sydvästra Skåne« av militärhistorikern Leif Högberg.

Läs vidare på nästa sida om Callunas engagemang kring Per-Albinlinjen.

En balkspärr vars stålbalkar kunde spärra järnvägen och landsvägen.

Ovan: ett enkelt skyttevärn med splitterskydd nere på stranden.

Till höger: Det femton meter höga luftvärnstornet revs 1992.

Nedan: spärrlinje med »draktänder« som skulle hindra motoriserad framryckning längs kanalen.

Calluna värnar om värnen!

Ovan: Här förklarar Bertil Björck hur försvaret av Falsterbokanalen var tänkt att fungera.

Nedan: Spisen var en oumbärlig installation.

I samband med att de flesta värnen i den s.k. Per Albin-linjen skall plomberas och några rivs, har Kulturföreningen Calluna fått möjlighet att »adoptera« några värn av olika typ. Avsikten är att allmänheten så småningom skall kunna besöka värnen och se hur det var tänkt att soldaterna skulle leva om kriget kom. Det ligger mycket kulturhistoria i dessa gamla värn och skyddsrum.

Renovering

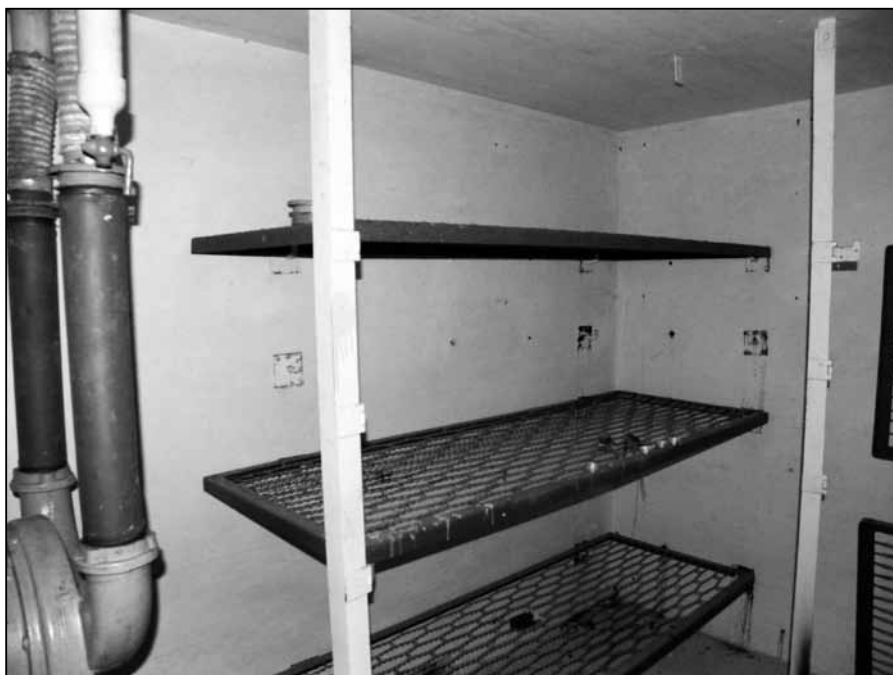
Kommunen som markägare har till vår stora glädje varit positiv till förslaget och genom Fortifikationsförvaltningens försorg fick vi den 2 maj tillfälle att »bryta« oss in i några värn och se hur där ser ut idag. Det måste ha varit omänskliga förhållanden för de beredskapare som skulle ligga där i väntan på den »lede fi«. I utrymmen knappa femton kvadratmeter för nio personer

med väggfasta våningssängar, inga bekvämligheter, en spis i ett hörn och ett fläkt som måste vevas med jämna mellanrum för att luften skulle bli acceptabel.

Guidade turer

Vi startade med en runda den 30 augusti, och gick från kanaltornet utmed linjen inne i skogen och hade flera uppehåll där vår guide Bertil Björck berättade om det militärhistoriska landskapet, vi fick även möjlighet att gå ner i ett värn och se den verklighet manskapet skulle leva i under kritiska situationer. Vandringsen tog två och en halv timma inklusive trevlig fikapaus. Vi återkommer med nya rundor till våren och sammaren.

IHJ

Överst: Rörskyddsrum.

Ovan: Här förvarades vapnen – lätt åtkomliga.

Ovan: Ventilationen sköts genom en handvev till vänster som får luften att cirkulera.

Nedan: Rivningen av en del värn gjordes under hösten 2012. Här är en borrarhammare i full gång.

Blomsterbombare

Den 25 mars 1945 störtade ett amerikanskt bombplan (B24J) i vattnet 2 km öster om Strandbaden i Falsterbo. Härom har berättats tidigare.

De två piloterna omkom men den övriga besättningen om sju man räddades.

En tid senare lyfte en Liberator

på Bulltofta. Detta plan hade nödlandat i januari och var i gott skick.

Den överlevande besättningen hade fått tillstånd att flyga ut till nedslagsplatsen för att där hedra de omkomna kamraterna med nedsläppta blommor.

Ett svenskt jaktplan eskorterade det stora bombplanet och piloterna

lyckades fotografera händelsen. På bilden ser man Liberatorn över Näset med Falsterbo fyr intill regnbågen till höger.

Ett nyligen förvärvat foto, taget på Bulltofta, visar blomstergården vid landningsstället innan flygningen.

HML, Falsterbo

Sveriges Kommunikationer

Vellinge - Skanör - Falsterbo

Detta var den »Officiella tidtabellen för Sveriges järnvägar och turlistor för ångbåtar och automobilrouter«. Året var 1932. Tidtabellen kostade 50 öre var på inte mindre än

192 sidor plus omslag!

Här finner man tidtabellen för näsets alla stationer samt en tabell för biljettpris enligt zontaxa AO.

Det var billigt att åka tåg då!

Förutom tidtabeller kunde man även finna hotellförteckningar och där fanns givetvis både Falsterbohus och Gästgivaregården. De Malmöhotell som var medtagna var Frimurarhotellet, Grand Hotel Savoy, Anglais, Kramer, Tunneln, Hospiz samt Temperance.

Annonser

I tidtabellen kunde man även finna diverse annonser:

Renat Bordsbrännvin för 2,85 kr per liter och 46%.

Och redan 1932 annonserades PH-lampan som skapades 1927 och som i princip ser likadan ut än i denna dag.

Titta på tabellen och konstatera hur dags man kunde åka från Stockholm och andra städer och få reda på när man kom fram till Näset.

Det var tider då!

Nils Balcke

Tab. 276.

276 Vellinge—Skanör—Falsterbo.

Biljettpriser i samratik zontaxa AO, tab. 330; i egen trafik visat separat för dessa taxa. Parbiljetter till nedan pris mellan vissa egen bana stationer. År 1932: Malmö—Falsterbo.

Åsamtidningar: a) Ona-, lörd-, sön- och helgdagar samt dag före helgdag. b) Sön- och helgdagar År 32. c) Dessutom År 30. d) Pr. o. m. den 1 december endast sön- och helgdagar. e) Dessutom År 25. f) Pr. o. m. den 1 november År 30.

	15-30 september 1932 samt 1-31 maj 1932						1 oktober 1932-30 april 1933					
Km.	P 201	P 202	P 203	P 204	P 205	P 206	P 207	P 208	P 209	P 210	P 211	P 212
1-3												
4-6												
7-8												
9-10												
11-13												
14-15												
16-18												

Falsterbo—Skanör—Vellinge.

	15-30 september 1932 samt 1-31 maj 1932						1 oktober 1932-30 april 1933					
Km.	P 201	P 202	P 203	P 204	P 205	P 206	P 207	P 208	P 209	P 210	P 211	P 212
1-3												
4-6												
7-8												
9-10												
11-13												
14-15												
16-18												

Zontaxa AO

Zon	Kilometer	Enkel bilj		Tur o. retur	
		3	3	3	3
1	1—5	0.30		0.45	
1½	6—8	0.60		0.90	
2	9—10	0.80		1.20	
2½	11—13	1.00		1.50	
3	14—15	1.20		1.80	
3½	16—18	1.40		2.10	

PH-belysningen
är den nya effektivlampan för kontor, affärer o. hem. Ger bländfritt ljus och 50 % effektivare belysning.

Världspatent.
Grand Prix i Barcelona.
Världsmärket för rationell belysning.

OBS! ATT NI FÅR 3-SKÄRMSLAMPAN GEMÅNLAGENTEN FÖR 5 KR FREE!

A.-B. ELEKTRO-STAR
Stockholm: Telefon Norr 135 99. Göteborg Telefon 700 Malmö: Telefon 24 36.

ETT OKRYDDAT BRÄNNVIN AV HÖGSTA RENHETSGRAD

Renat Bordsbrännvin

Pris kr. 2,85 per lit. 46%

Renat Bordsbrännvin ORIGINALTÄPPNING FINNES HOS SYSTEMBOLAG OCH Å RESTAURANGER

RÅSPRITLEVERANTÖR: A.-B. SVENSK SPRIT, STOCKHOLM

På Ljungen ges ut av
KULTURFÖRENINGEN
CALLUNA

Styrelse
Ingemar H. Johansson
Christian Kindblad
Eila Mårtensson
Bertil Björck
Rune Bengtsson
Thomas Törnqvist

Redaktör
Christian Kindblad, *chk*
christian.kindblad@telia.com

Ansvarig utgivare
Ingemar H. Johansson, *ihj*
calluna@tele2.se

Grafisk form
Christian Kindblad

Tryck
Holmbergs, Malmö

Adress
Kulturföreningen Calluna
Västra Mölledalsvägen 18
236 34 Höllviken
040-45 11 48

Callunas hemsida
www.calluna.nu

Medlemsskap
Sätt in 150 kr på vårt konto
plusgiro 250862-0

Tidningen utkommer
med 3-4 nummer per år.

Återge gärna våra artiklar
men ange alltid källan.

Ljung, *Calluna vulgaris*

KULTURFÖRENINGEN
Calluna
DÅ OCH NU PÅ LJUNGEN

Skollovskolonierna
på Ljungen
av Ingemar H Johansson
130 kr.

Falsterbohus
– med tårna i sanden och
klackarna i taket
180 kr

Kämpinge
av Ingemar Johansson
och Christian Kindblad
170 kr.

På Ljungen
nummer 1-25
samlade i bokform
180 kr.

På Ljungen
nummer 26-40
samlade i bokform
180 kr.

Skanör och
Falsterbos historia
från A till Ö
av Christer Melin
95 kr.

Fru Kungen
Drottning Margareta I
av Marie Sjögren
70 kr.

Posten i Skanör
och Falsterbo
av Lars Dufberg
80 kr.

Från Sillabör
till Snabbköp
av Ingemar Johansson
och Christian Kindblad
160 kr. Nu 100 kr.

Tåget har gått!
av Christian Kindblad
50 kr.

Historier från
Skanör
av Anders Carlsten
130 kr.

Stinsen i
Falsterbo
av Stig Mårtensson
125 kr.

Resande över
Ljungen
av Christian Kindblad
90 kr.

Ett stycke
kanalhistoria
av Sven Lundström m.fl.
50 kr.

Höllviken
– bilder och minnen
från förr
125 kr.